

Meslek Seçerken Dikkat Edilmesi Gerekenler

Veli Bülteni

ÖĞRENCİLERİN KARIYER SEÇİMLERİNDE AİLENİN VE DİJİTALLEŞMENİN ROLÜ

İnsan, yaşamı boyunca çeşitli seçimler yapar. Mesleğini, yiyeceğini, giyeceğini, evini, eşini, arkadaşlarını vb. seçer. Meslek seçimi, insanın yaptığı bu seçimler arasında belki de en önemlisidir. Çünkü insan mesleğini seçerken bir bakıma gelecekteki yaşamını da belirlemektedir.

İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana, iş, insan yaşamının gerekli ve büyük bir bölümünü kaplayan bir taraftır. Birçok görüşe göre iş yaşamın merkezidir ve hayat boyu süren kariyer gelişimi, tüm gelişmiş toplumlarda, cinsiyet, ırk, din, coğrafya ve diğer demografik kategorilerin her biri ile alakalı olan evrensel bir süreçtir. İş ve kariyer hayatın esas alanlarıdır ve herkesin bir kariyeri vardır. Kariyer, bir insanın yaşam süresinde çok uzun bir zaman dilimini içine alan, yaşam boyu kişinin değerlerinden, yaşayacağı şehre kadar birçok alanda etkisini hissettiren bir süreçtir. Kariyer kişinin sadece işi değil, yaşamdan ne beklediği, amaçları, ne kadar risk alabileceği gibi soruların da cevabıdır.

İnsan hayatının en önemli dönüm noktalarından birisi olan meslek seçimi insanın yaşam biçiminin de seçilmesi demektir. Kişilerin kendilerini en iyi şekilde ifade edebilecekleri, hayat boyu uğraşmaktan sıkılmayacakları ve kişilik yapılarına en uygun mesleğe yönelmeleri doğru bir karar olacak ve böylece hem kişisel hem de toplumsal açıdan önemli kazanımlar elde edilecektir. Kariyer gelişim sürecinin başlangıç noktası olan meslek seçimi, bireylerin hayatında önemli bir yer teşkil etmektedir. Kişilerin meslek seçiminde aile ve sosyal medyanın önemli ölçüde etkili olduğu gözlemlenmiştir. İdeal meslek seçimi için özellikle iş sahalarının analizi, ilgili sektörün avantaj ve dezavantajları hakkında bilgi sahibi olma, sektörde çalışanların mesleki deneyimlerini öğrenme ve mesleğin kişiye uygunluğunu tespit etme gibi unsurların dikkate alınması ve kariyer planlaması yapılması gerekmektedir. Ancak öğrenciler, bu fırsatları göz ardı ederek ailenin ya da sosyal medyanın etkisi ile seçim yapmaktadırlar.

“Eğer sevdiğin işi yaparsan,
hayatın boyunca bir kez
bile çalışmış olmazsın.”

Kariyer seçimi ve olası bir karara varma beklentisi çoğu zaman belirsizlik içeren karmaşık bir süreçtir. Belirsizliğin nedeni, bireyin hayatını bütünüyle etkileyecek olan meslek seçimini içsel ve dışsal faktörlere bağlı olarak seçmek zorunda olmasıdır. Bu süreçte öğrenci, olası bazı senaryolar kurar, geleceğe yönelik planlar

yapar ve hatta gelecekte bütün bu belirsizliğin azaldığını veya yok olduğunu düşler. Öte yandan bu süreci karmaşıklaştıran ise, bireyin son karara varmadan önce dikkate almak zorunda olduğu ailesinin düşüncesi, isteği, hayali ve birde sosyal medyada kendile özdeşleştirdiği kariyerler gibi faktörlerin olmasıdır. Karar sürecini yaşayan birey, bütün bu faktörlerin varlığının ve nasıl analiz edilmesi gerektiğinin farkında olabilir veya olmayabilir. Ayrıca son kararını vereceği zaman bu faktörleri eleme veya aralarında bir denge kurabilme kapasitesine de sahip olmayabilir. Bu durumda kariyer seçimi sürecini son derece karmaşık bir sürece dönüştürebilir.

Meslek Seçiminde Aileye Düşen Görevler

Gencin meslek tercihinde ailenin çok büyük etkisi vardır. Ailenin ekonomik olanakları ile kültür düzeyinin, gencin meslek seçimini olumlu veya olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. Araştırma bulguları göstermiştir ki, ekonomik ve kültürel düzeyi yüksek olan ailelerde gençler, yetenek ve ilgileri doğrultusunda meslek seçme şansına sahip olabilmekte, ailelerinden destek görmektedirler. Ekonomik ve kültürel olanakları elverişsiz olan ailelerde gençler, kısa zamanda büyük kazanç getireceği veya itibar

sağlayacağı düşünülen işlere yönlendirilmektedirler.

Hangi Mesleği Seçmeliyim ?

Aile baskısının egemen olduğu hallerde ve mesleğin babadan oğla geçmesi şeklinde geleneğin sürdürüldüğü ailelerde, gence, baba mesleğini devam ettirmesi için baskı yapıldığı görülmektedir. Bu ailelerde çocuk, küçük yaştan itibaren baba mesleğini seçecek şekilde koşullandırılmaktadır. Koşullandırma veya baskı yoluyla eğitilen gencin, ya baba mesleğine yöneldiği, ya da ailesine başkaldırarak, idealindeki mesleğe sahip olabilmek için ortamından uzaklaştığı gözlenmektedir. Bazı aileler ise kendi çocukluk veya gençliklerinde yapamadıklarını, çocuklarının yaşamında gerçekleştirmeye çalışırlar. Baba, gençliğinde sahip olamadığı bir meslekte oğlunu görmek için ona baskı yapar. Anne, okuyup çalışmadığı için, kızının okumasını ve meslek sahibi olmasını ister, onu sürekli zorlar. Zorlama sonucu gencin, baba veya anne isteğine boyun eğdiği ya da isyan ettiği görülür. Yine başka aile modelinde de çocuklara bazı işlerin önemli ve itibarlı, bazılarının ise diğerlerine göre daha önemsiz ve değersiz olduğu ifade edebilirler. Bu da aile içinde bazı meslekler hakkında ön yargıların oluşmasına yol açar. Böylece aile, dolaylı bir biçimde, gencin meslek tercihinin etkilemiş olur. Sözü geçen bu aile modellerinde, birey-meslek uygunluğu göz önünde bulundurulmadığından, ne gencin başarısı düşünülür, ne de mutluluğu. Burada önemli olan ailesinin isteklerinin gerçekleşmesi, ailenin yapmış olduğu meslek seçiminin genç tarafından benimsenmesidir. Yine bazı ailelerde görülen bir başka hatalı davranış da, meslek seçiminde gencin tamamen yarımsız, destek-

siz ve başıboş bırakılmasıdır. Çocuklarına bu konuda rehberlik edemeyen aileler, onların meslek tercihine ilgisiz kalmakla, sorumluluktan kurtulmuş olduklarını zannederler.

Çocuklarının gelişiminde olumsuz etkileri olan bu ailelerin yanı sıra, meslek seçimi konusunda, çocuğuna yol gösterici olmaya çalışan, onun yetenek, bilgi, beceri ve ilgilerini göz önünde tutarak rehberlik eden, hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan aileler de vardır. Kendi arzu ve özelemlerine ters düşse de çocuğunun seçimini onaylayan ve ona destek olan aile de yok değildir. Sayıları çok olmamakla birlikte, bilgili ve bilinçli bir şekilde, çocuğunun meslek seçimini olumlu yönde etkileyen ailelerin varlığı da inkâr edilemez. Ancak pek çok iyi niyetli ve anlayışlı anne-baba, bu konuda çocuğuna yardımcı olamamanın sıkıntısı içindedir.

Orta çocukluk ya da ön ergenlik dönemi 10-15 yaş aralığında olup ortaokul kademesine denk gelmektedir. Bu dönemdeki çocuklar artık ergenlik dönemine girmiş, birçok gelişim dönemi itibari ile meslek seçimi ile ilgili duydu ve düşünceleri şekillenmeye başlamıştır. Bu döneme meslek gelişiminde 'Deneme Dönemi' denmektedir. Bu yaştaki çocuklarda genellikle gözlenen mesleki davranışlar;

- * Mesleki faaliyetlerle temel beceri ve ilgileri arasında var olan ilişkiyi anlama,
- * Çeşitli yeteneklerden hangilerinin kendisinde güçlü olduğunun farkına varması,
- * İlgilerin belirginleşmesi ile bazı faaliyetleri daha çok yapmak, bazılarından uzaklaşmak isteme,
- * Hayattan neler beklediğinin ve hayatta nelere önem verdiğinin farkında olmak,
- * Toplumda var olan sosyal ve ekonomik olanakları inceleyerek iş veya eğitim olanaklarını araştırmak,
- * İş ve oyun için zamanı planlaya bilme,
- * Hayata atılma ya da ileri eğitime devam etme seçenekleri üzerinde düşünme ve araştırma yapma, şeklinde sıralanabilir.

Çocukluk çağında meslek seçimi gerçeklikten uzak olup, hayali ve arzulu iken, ön ergenlik dönemine yaklaştıkça yaşamda gerçeklik faktörünün rolü artar, kişi meslek seçme sorumluluğunun bilincine varır. İlgi ve yetenekleri giderek ayırmaya başlar. Yine yetenek ve ilgilerin mesleki amaçları belirlemede önem kazandığı görülür.

Bu dönemde başlarında meslek tercihleri önce ilgilere dayanırken, daha sonra yeteneklerde dikkate alınarak mesleki tercihler ifade edilir. Ortaokulun tamamlanması ile birlikte akademik eğitim ya da mesleki ve teknik eğitim arasında seçim yapmak zorunluluğunda kalan ço-

cuk, öncelikle, genel ve özel yeteneği ile mevcut eğitim seçeneklerinden hangisine uygun olduğunu belirlemek durumunda-
dır. Çocuk temel eğitim sırasında, birçok ders almış ve başarısını çeşitli ortamlara sına-
ma fırsatı bulmuştur. Bu dönemde çocuk karar verirken yeteneklerini, ilgilerini, eğitimden ve hayattan neler beklediğini, mali olanaklarını göz önüne alarak, iş ve eğitim olanaklarını incelemek gerektiğinin farkına varmıştır.

Bu yaşlardaki çocuğunuzun meslek gelişimine yardımcı olmak için şunları yapabilirsiniz:

- 1)** ocuğunuzun ilgi duyduğu alanları belirleye bilmek için hangi tür faaliyetleri yapmaktan hoşlandığını hangi tür faaliyetleri yapmaktan hoşlanmadığı konusunda onunla konuşabilir, çevresindeki kişilerden aldığı bu konudaki geribildirimleri ve kendi kişisel gözlemlerinizi onunla paylaşın.
- 2)** Kendi gözlemlerinizi de dikkate alarak çocuğunuzun evde ve okulda başarı ile yaptığı işler hakkında onunla konuşun.
- 3)** ocuğunuzun yetenek ve ilgilerine uygun bir meslek seçebilmesi kadar meslekler hakkında bilgi sahibi olmasına yardımcı olun.

Özellikle ocuğunuzun bir meslek hakkında şu tür bilgilere sahip olması gerekir:

- * Meslek mensubu bir gün içinde ne gibi işler yapmaktadır?
- * alışan kişi başlıca ne gibi faaliyetlerde bulunarak nelerle uğraşmaktadır?
- * Mesleğe girebilmek için sahip olması gereken zellikler (Fiziksel, psikolojik özellikler, genel yetenekler düzeyi ya da özel yetenekle yaş sınırı gibi) nelerdir?
- * Mesleğe girebilmek için gerekli eğitim düzeyi nedir? Çıraklık, kurs, staj gerekli midir?
- * İş nasıl bir ortamda yürütülmektedir?
- * Mesleğin alışma koşulları nelerdir?
- * alışmalarının elde ettiği en düşük ve en yüksek kazanç düzeyi nedir?
- * Meslek yelerinin ilerde iş bulma olanağı ne kadardır?

Çocuğunuzun ilgilendiği meslek hakkındaki sorulara cevap bulabilmesi ona yardımcı olabilmemiz için;

- *Kendi mesleğiniz ya da yakın çevrede bulunan insanların meslekleri hakkında çocuğunuzla konuşabilir, onun bu konuda gözlemlerini dinleyebilir ya da bizzat iş ortamınıza onu götürerek doğrudan yaşantı edinmesini sağlayabilirsiniz. Çocuğunuzu tv, radyo programları, kitaplar, bilgisayar programlarından ya da okulundaki rehber öğretmeninden yardım alarak meslekleri tanınmasına teşvik edin.
- *Çocuğunuzun değişik iş yerlerine ziyaret ederek, yarım zamanlı işlerde çalışarak meslekler hakkında bilgi toplamasını sağlayın.

*Çocuğunuzu meslekleri tanıtıcı konferanslara katılmaya, çevresindeki kişilere meslekler hakkında soru sormaya teşvik edin.

*Çocuğunuzla meslekler hakkında öğrendiği bilgileri tartışmak, öğrendiği bilgileri bütünleştirmesini sağlayın.

*Çocuğunuzun gelecekteki mesleki plan ve hedefleri üzerinde şu anki ilgi ve yeteneklerinin ne kadar önemli olduğunu anlamasına yardımcı olun.

*Sizin için çalışmanın ne ifade ettiğini çocuğunuzla konuşarak, insanların yalnızca para kazanmak için çalışmadığını anlamasına yardımcı olabilir, çalışmanın kendisi için anlamını bulmasına ve hayattan ne beklediği konusunda fikir sahibi olmasını sağlayın.

Meslek Seçiminde Dijitalleşmenin Rolü

Günümüz dünyasında bireylerin meslek seçiminde kitle iletişim araçlarının ve özellikle televizyonun çocuk ve gençlerin mesleki gelişimleri üzerinde etkisi oldukça fazladır.

Medya (yazılı ve görsel içerikli, video temelli materyaller) kişisel özelliklerine dayalı olarak çocukları ve gençleri seçici algıları aracılığı ile mesleki gelişimleri konusunda etkileyebilmektedir. Televizyon, gazeteler, dergiler ve bilgisayar üzerinden ulaşılan kaynaklarda sıkça gösterilen bazı mesleklere sahip kişilerin çocuk ve gençler tarafından model alınma olasılığı artabilmektedir. Ülkemizde son zamanlarda gösteri sanatlarıyla ya da bazı spor alanlarıyla ilgili mesleklere sahip olmanın daha popüler olarak algılanmasında medyanın etkisi çok açıktır. Medyada bu tip mesleklere sahip olmanın getirebileceği pırıltılı yaşam olanakları gerçekçi yanlarını gözetmeyen gençler açısından çok çekici olarak algılanabilmektedir.

Gelecek yıllarda da medyanın ve dijital dünyanın yeri daha da önemli hale gelecektir. Klasik

anlamdaki birçok iş tanımı ve meslekler değişmektedir. Değişmeye de devam edecektir. Özellikle Pandemi süreciyle birlikte dünya genelinde dijitalleşmenin önemi daha da ön plana çıkmıştır.

Bu süreç eğitimde de dijitalleşmenin daha da yoğun kullanılmasını sağlamıştır. Bilgisayar teknolojisinde elde edilen bilgilerin iletişim teknolojisine uygulanmasıyla yeni teknolojiler bireyleri iletişim teknolojisi içerisinde aktif bir hale

getirmiştir. Sadece teknolojinin hızla hayatımıza girmeye başlaması ve dijital dünyaya geçilmesi ile değil ekonomik, sosyal, bilimsel ve kültürel değişimlerinde etkisiyle geleceği olan meslekler şekilleniyor. Yeni dijitalleşen dünya ve yapay zekâ kavramlarıyla birlikte meslek anlayışları da değişti. Önceleri gençlere ne olmak istediklerini sorduğunuzda doktor, avukat, mühendis, öğretmen cevaplarını alırdınız. Dijitalleşen dünya ile birlikte bu mesleklerin yerini yabancıları olduğumuz fakat geleceği olan meslekler aldı.

Geleceği Olan Meslekler İçin Gerekli Özellikler

Geleceği olan meslekler grubundan bir meslek seçtiniz ve bu konuda her türlü eğitimi almaya başladınız diyelim. Eğitimin yanı sıra kişisel olarak geliştirmeniz gereken becerileriniz de olmalı. Bu konuda kendinizi eğitmelisiniz. Bu becerileri geliştirmeniz seçtiğiniz meslekte emin adımlarla ilerlemenizi sağlayacaktır.

Çözüm Odaklı Olun: Karşınıza çıkan problemleri çözmeye odaklanın. Bazen çok zor ve karmaşık problemler dahi çıksa pes etmeden çözmeye çalışın. **Problemlere çözüm bulmak için zihin egzersizleri yapın.**

Farklı ve Yaratıcı Düşünün: Olaylara ve problemleri çözmeye yaklaşırken farklı düşünün. Yaratıcı çözümler ve öneriler bulun. Kimsenin düşünemediğini düşünen yaratıcı çözümler sunan insanlar iş hayatında çok tercih edilirler.

Olayları Analiz Edin: Olayları analiz edip süzgeçten geçiren ve nokta atışı çözüm yolları bulan insanlar her zaman aranılan kişilerdir.

Sosyal Biri Olun: Çözüm odaklı olmanın yanı sıra sosyal ilişkilerinizde güçlü olmalı. İyi bir dinleyici olmalı, empati kurabilmeli ve yaptığınız işi en iyi şekilde yapmalısınız.

Akademik Donanıma Sahip Olun: Bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik yönünden ileri derecede donanımlı olmalısınız. Bu yeteneklere sahip insanlar geleceği olan meslekler için ilk tercih sebebidir.

Genel Becerilere Sahip Olun: Sosyal, analitik, mobil becerileri yönünden kendilerini geliştirmiş kişiler de tercih nedenidir.

Geleceği olan meslekler ne demek?

Geleceği olan meslekler önümüzdeki yıllar içerisinde gelişen, gelişen teknoloji ile birlikte ihtiyacı artan meslek gruplarıdır. Bu mesleklerin yeni ve gelişmekte olması ve bu alanda az personel bulunması nedeniyle çok kazandıran meslek grubunda yer alır. Dijitalleşen dünyada meslek anlayışı ve ihtiyacı da farklılaşır.

Geleceği olan meslekleri tercih edecek gençlere ne önerilir?

Geleceği olan meslekleri tercih edecek bu alanda kariyer yapacak gençler, öncelikle bu konudaki akademik kariyerinizi en iyi şekilde tamamlayın. Uzmanlık alanlarınıza göre eğitimlerden destek alın. Sürekli kendinizi geliştirin, yaptığınız işin en iyisini yapın.

Meslek seçiminde nelere dikkat etmeli?

Mesleğinizin kişilik özelliklerinize uyup uymadığına, akademik ve gerekli becerileri taşıyıp taşımadığına dikkat etmelisiniz. Seçtiğiniz meslek grubunun sürekli yapabileceğiniz bir iş olması aile ve sosyal hayatınızı da etkiler. Gelir düzeyinizde hayat tarzınızı etkileyen önemli bir faktördür.

Meslek seçimi sırasında, yerinde bir karar alabilmek için gence düşen görevler:

1. Kendinizi iyi tanıyın.

Genç, bedensel özellikleri, sağlık durumu, güçlü ve zayıf yönleri, zekâ düzeyi ve zekâ biçimi, özel yetenekleri ve yeteneksiz olduğu alanlar, ilgi ve istekleri, kişilik ve karakter yapısı, ulaş- mak istediği idealler ve arzu ettiği başarı türü hakkında bilgi sahibi olmalıdır.

2. Meslekleri tanıyın.

Genç meslekleri tanımalı, bütün meslekler hakkında bilgi toplayamazsa da, seçmeyi planla- dığı mesleği iyi tanımalıdır. Genç mesleğin veya mesleklerin tarihçesini, evrimini, yapılacak işin niteliğini, çalışma ortamını ve koşullarını, meslekte aranan yaş, yetenek, cinsiyet, bilgi türünden özellikleri, mesleğe nasıl hazırlanıldığı, meslekte çıraklık süresini, yükselme ve iler- leme şansını, kazanç durumunu, iş bulma olasılığını ve işin ülke çapındaki geçerliğini bilmeli- dir.

3. Kendi özellikleriniz ile seçmeyi amaçladığınız mesleğin nitelikleri arasındaki uygunluğu araştırın.

Genç rastgele seçim yapmaktan kaçınmalı, seçmeyi düşündüğü meslekte aranan niteliklerin kendisinde bulunup bulunmadığını gözden geçirmelidir. Genç yetenekli olmadığı, ilgi duy- madığı bir alana yönelmekten ve ani kararlar almaktan kaçınmalı, seçeceği mesleğin bütün yaşamını şekillendireceğini unutmamalıdır. Genç, birey-meslek uygunluğu sağlandığında ancak mutlu olabileceğini hatırdan çıkarmamalıdır.

Yeteneklerinizin ve dünyanın ihtiyaçlarının kesiştiği yerde; mesleğiniz yatıyor.

-Aristo